
PRIKAZ

NATAŠA DESNICA ŽERJAVIĆ: *STRANI AKCENT*.**Zagreb: FF press, 2006.****Vesna Požgaj Hadži**Filozofska fakulteta, Ljubljana
Slovenija

Učenje/poučavanje i znanje stranih jezika na početku novoga stoljeća dobivaju još značajniju dimenziju. U tom procesu pravilan izgovor desetljećima je dobivao i gubio na važnosti u različitoj mjeri. Tako se danas od fonetske razine "diglo ruke"; ona se u usporedbi s drugim jezičnim razinama zanemaruje iz raznih razloga (riječ je o najtežem segmentu učenja stranog jezika; naime, komunikacija je moguća usprkos lošem izgovoru, nastavnici nisu dovoljno fonetski obrazovani itd.). Čak i kod govornika koji su dosegli visok stupanj znanja stranoga jezika obično prepoznajemo njihov prvi jezik, što nazivamo stranim akcentom. Strani se akcent prema tome smatra neizbježnom pojavom govornika stranih jezika. Iako je riječ o aktualnoj temi, ona do sada u nas nije bila sustavno obrađena. Zato objavljivanje knjige *Strani akcent* Nataše Desnice Žerjavić treba posebno pozdraviti jer će biti zanimljiva svima koji se bave učenjem/poučavanjem ne samo stranih/drugih jezika nego i prvoga jezika.

Knjiga ima 176 stranica i podijeljena je na sedam poglavlja. U osmome se poglavlju nalazi iscrpna strana i domaća bibliografija o obrađivanoj temi; ovaj put prikupljena na jednome mjestu, što će koristiti budućim istraživačima. Nažalost, nedostaje pojmovno kazalo koje bi korisnicima omogućilo brže snalaženje. Prvim poglavljem (*Strani akcent*) autorica nas uvodi u tekst tako da počinje od definicije stranog akcenta, pod kojim podrazumijeva "nemogućnost potpunog ovladavanja fonetizmom stranog jezika" (str. 6.). Budući da su razlozi pojavljivanja stranog akcenta u govornika stranih jezika višeslojni i još uvijek sustavno nedovoljno proučeni, svrha je ove knjige proučiti uzorke stranog akcenta i analizirati njegova obilježja. Naime, upoznavanje upravo stereotipnih predodžaba prema govornicima stranog jezika ili drukčijeg varijeteta istoga jezika trebalo bi "s jedne strane pružiti bolji uvid u razloge tvrdokornosti stranog akcenta, a s druge strane dati motivaciju za njegovo uklanjanje" (str. 9.). Poznato je da je jezik snažno sredstvo identifikacije govornika, pa istraživanja stavova o jeziku najčešće obuhvaćaju upravo stavove o govornicima određenog jezika ili varijeteta. Riječ je o sociolingvističkome pristupu problemu stranog akcenta (to je ujedno naslov drugoga poglavlja). Nakon pregleda razvoja stereotipa pod kojima većina istraživača podrazumijeva "nesvjesne stavove i predrasude o jeziku i govornicima" (str. 13.) iznose se tehnike ispitivanja stavova različitih

autora (Labov, Ageysi i Fishman, Bourhis i Lambert i dr.) te percepcija stranog akcenta. U potonjem potpoglavlju autorica najprije precizira razliku između dijalekta i akcenta (strani, regionalni i klasni) iznoseći rezultate istraživanja odnosa govornika prema svojem ili stranom jeziku, odnosno varijetetu, koji pokazuju različit stupanj jezičnog ugleda i jezične nesigurnosti, različitu jezičnu lojalnost i identifikaciju te se razlikuju ovisno o sredini. Pregled rezultata mnogih istraživanja stavova slušača o govornicima vlastitog jezika ili idioma pokazuje tri modela ponašanja: jezične zajednice koje se osjećaju superiorno i koje najpovoljnije ocjenjuju vlastiti govor (anglofoni Kanadani, Velšani, bijeli Amerikanci), jezične zajednice koje se osjećaju inferiorno i koje nepovoljno ocjenjuju sve osobine govornika vlastitog varijeteta (frankofoni Kanadani, srednji sloj Afroamerikanaca i Meksikanaca) te zajednice koje govornicima uglednijeg varijeteta pridaju neke osobine potrebne za socijalni uspon, ali za govornike svojeg idioma zadržavaju simpatije (engleski dijalektalni govornici, niži slojevi američke crne populacije, egipatski Arapi). Među rijetkim hrvatskim istraživanjima autorica navodi istraživanja V. Mildner o prepoznavanju regionalnih hrvatskih govora te istraživanja o gledištima hrvatskih govornika u upotrebi različitih varijeteta. To poglavlje autorica zaokružuje vlastitim istraživanjem negativnih stereotipa hrvatskih slušača prema Englezima i Francuzima te razlikama između njihovih stavova kao stranaca i stavova izvornih govornika slušača o govornicima vlastite jezične zajednice.

U trećem poglavlju knjige (Kontrastivni glotodidaktički pristup problemu stranog akcenta) predstavlja se odnos stranog akcenta i kontrastivne analize. Naime, strani se akcent uglavnom smatra posljedicom interferencije između dvaju fonetskih sustava ili prvog i stranog te dijalektalnog i standardnog. Učeći strani jezik, govornici s jedne strane imaju različite teškoće pri usvajanju glasova, a s druge strane prave različite vrste pogrešaka za čije pojavljivanje autorica navodi sedam uzroka: jezični transfer, intralingvalna interferencija, sociolingvistička situacija, odnos percepcije i produkcije govora, dob učenika, nestabilnost i promjenljivost sustava te inherentna teškoća usvajanja nekih "teških" struktura ne samo strancima nego i izvornim govornicima. Već je kontrastivna analiza utvrdila da se može govoriti o sustavima pogrešaka, a verbotonalna metoda ih je opisala. U procesu učenja/poučavanja stranog jezika pojavljuje se tzv. prijelazni sustav ili međujezik, čije su osobine sustavnost i promjenljivost, pojednostavnjivanje i usložnjavanje te propusnost. Iako su provedena mnoga istraživanja sustava pogrešaka i međujezika, ona još nisu dosljedna i cjelovita. Taj nedostatak nastojao se ublažiti kombinacijom sociolingvističkoga i kontrastivnoga pristupa, što je i naslov četvrtoga poglavlja knjige (Kombinirani sociolingvistički i kontrastivni pristup). Naime, kriterij za procjenu stupnja izraženosti stranog akcenta ne mogu biti isključivo pogreške, što se smatralo pri kontrastivnom pristupu i analizi pogrešaka. Sociolingvistički pristup uvodi i kriterij percepcije različitih načina govora kada je riječ o stranome ili varijetetima istoga jezika. Način na koji prihvaćamo nečiji govor, odnosno kako ga pozitivno ili negativno vrednujemo važan je pokazatelj stupnja

izraženosti stranog akcenta isto kao i broj pogrešaka. Uzimajući u obzir sociolingvističku i kontrastivnu metodu, autorica donosi rezultate istraživanja stupnja izraženosti stranog akcenta hrvatskih govornika koji govore francuski prema ovim kriterijima: broj pogrešaka po glasovima, ocjena prozodijskih elemenata, globalni dojam, prihvaćanje govornika kao člana vlastite jezične zajednice, društveno vrednovanje govornika sa stranim akcentom. Rezultati istraživanja pokazuju da su procjene stupnja izraženosti stranog akcenta međusobno podudarne, ali između pojedinih kriterija postoje izrazite razlike u visini ocjena. Zaključuje se da je broj pogrešaka iznimno važan, ali ne i isključiv kriterij ocjene stranog akcenta; važan čimbenik nečijega govora jest i realizacija prozodijskih obilježja.

Uz odnos između percepcije i artikulacije te verbotalni sustav u kojem se istražuju perceptivne komponente glasova, glavni dio petoga poglavlja (Percepcija i proizvodnja govora) posvećen je percepciji pogrešaka izgovora. Iako su fonetski sustavi međujezika lakše uočljivi, za razliku od morfoloških ili sintaktičkih sustava, njihova analiza je složenija zbog percepcije fonetske razine govora, koja se ne ostvaruje na svjesnom i racionalnom planu. Zato se pojavila potreba za klasifikacijom fonetskih pogrešaka prema novim kriterijima; autorica navodi devet tipova: fonetske pogreške prema distinktivnim i redundantnim obilježjima, sistematske i nesistematske pogreške, tj. pogreške kompetencije i performancije, pogreške unutar iste jezične zajednice i izvan nje, učestalost pogreške, perceptibilnost, tvrdokornost, globalne i lokalne pogreške, pogreške prema izvoru i pogreške prema postojanosti smjera otklona. Prema predloženoj klasifikaciji, autorica predstavlja istraživanje izgovora stranog akcenta koji se pojavljuje kada je već izgrađen razmjerno stabilan ili čak fosiliziran fonetski sustav, i to kod hrvatskih govornika koji govore francuski (napredni i završni stupanj učenja).

Šesto je poglavlje (Akustičko-perceptivni korelati artikulacijskih grešaka) posvećeno akustičkim parametrima ključnim za pojedina razlikovna obilježja vokala, konsonanata i prozodije. Poznato je da se u učenju/poučavanju stranih jezika fonetskoj razini posvećuje najmanje pozornosti; paradoksalno je da se teže usvaja manji (fonetski) sustav od neusporedivo većih (gramatike i leksika). O razlozima neuspjeha u usvajanju fonetske razine stranog jezika govori se u sedmome poglavlju (Korektivna fonetika). Među njima najvažniji su oni psihološke prirode, npr. prepoznavanje problema, poznavanje prirodnog redosljeda usvajanja glasova govora te lakoće i/ili teškoće njihova usvajanja, poznavanje optimala "sličnih" i "istih" glasova u dvama jezicima; optimalne nam, naime, pokazuju stupanj i smjer otklona između glasova u prvome i stranome jeziku, pa prema tome i odmake u artikulaciji te integrativnu motivaciju, odnosno želju onih koji strani jezik uče da budu prihvaćeni kao članovi zajednice čiji jezik uče. Uspješnost korektivne fonetike ovisi prvenstveno o teorijskom i metodičkom znanju nastavnika (npr. o percepciji glasova, akustičkim i artikulacijskim korelatima, metodičkim postupcima korekcije itd.). Iako je fonetska razina u učenju/poučavanju stranih jezika, kao što smo vidjeli, zanemarena, svrha

učenja/poučavanja stranih jezika trebala bi biti ovladavanje novim fonetskim sustavom, a ne nekim hibridnim sustavom.

U konačnoj ocjeni knjige *Strani akcent* autorice Nataše Desnice Žerjavić može se reći da je riječ o monografiji koja daje sustavan pregled različitih pristupa problemu stranog akcenta: sociolingvistički, kontrastivni i metodički/didaktički. U njoj se predstavljaju uzroci nastanka stranog akcenta, njegova obilježja i korekcija fonetskih pogrešaka. Zbog toga ona može biti poticajna trima vrstama čitatelja: a) stručnjacima koji se bave istraživanjem procesa učenja/poučavanja jezika (stranoga, drugoga i prvoga), b) budućim istraživačima (doktorandima, magistrandima i studentima stranih jezika) kao model opisanih istraživanja i primijenjene metodologije i c) nastavnicima stranih, drugih, ali i prvih jezika kojima će implikacije teorijskih razmatranja i empirijskih istraživanja stranog akcenta pomoći u rješavanju svakodnevnih problema u razredu. Uz svijest o stereotipnim stavovima o govornicima sa stranim akcentom, ova će knjiga svima nama pomoći u razvijanju sposobnosti i spremnosti "da svoj govor na stranom jeziku slušamo jednako kritično, s istančanom osjetljivošću na nijanse, kao govor stranca koji govori naš jezik" (str. 143.).
